

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

มนุษย์กับสิ่งแวดล้อมมีความผูกพันกันอย่างไม่สามารถแยกออกจากกันได้ การที่มนุษย์สามารถดำรงชีวิตอยู่บนโลกนี้ได้ก็เนื่องจากมีสิ่งแวดล้อม เพราะให้ปัจจัยในการดำรงชีวิตทุกอย่าง แก่มนุษย์ไม่ว่าจะเป็นอากาศ อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค ฯลฯ เมื่อมนุษย์มีพัฒนาการทางสังคมและเศรษฐกิจสูงขึ้น มนุษย์ก็ได้นำสิ่งแวดล้อมมาใช้หรือตัดแปลงเป็นปัจจัยในการอำนวยความสะดวกสบาย เช่น นำหิน ดิน ทราช แร่ มาตัดแปลงเป็นวัสดุในการก่อสร้างที่อยู่อาศัย ทั้งยังใช้ทรัพยากรธรรมชาติมาเป็นวัตถุดิบในการอุตสาหกรรม ผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจอีกด้วย

ในการดำรงชีวิตของมนุษย์นั้น ทุกชีวิตต่างมีเป้าหมายที่ต้องการมีความสุข คือ การกินดี อยู่ดี ในสังคมที่ตนอยู่และด้วยเป้าหมายดังกล่าวนี้เองที่ทำให้ผู้คนต่างแสวงหาให้ได้มาในสิ่งที่ต้องการ จึงมีการคิดค้นกรรมวิธีการผลิตขึ้นและวิวัฒนาการ ทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพอยู่ตลอดเวลา ซึ่งแน่นอนที่สุดว่าผู้ที่มีโอกาสมากกว่าคือผู้ที่ได้ชัยชนะ ท่ามกลางความเหลื่อมล้ำของการกินดีอยู่ดีของมนุษยชาติ ที่นับวันจะยิ่งทวีความแตกต่างกันมากขึ้น การแข่งขันกันในการผลิตเพื่อสนองตอบความต้องการนี้เองที่มนุษย์เรียกว่า การพัฒนา ทำให้เกิดความเจริญก้าวหน้าในทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีขึ้นอย่างมากมาย เมื่อความต้องการของมนุษย์มีมาก ความสามารถในการผลิตจากความเจริญของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสูงขึ้น ทรัพยากรจึงถูกใช้ไปอย่างรวดเร็วและมากมายรวมไปถึงสภาพแวดล้อมถูกทำลายให้เลวร้ายยิ่งขึ้น และผลของความเสื่อมโทรมถึงขั้นดังกล่าวก็ส่งผล กลับมาสู่มนุษย์อีกชั้นหนึ่งเป็นวงจร เพราะต่างพึ่งพาอาศัยกันอย่างแยกไม่ออก เพราะสภาพแวดล้อมคือบ้านของมนุษย์ ทรัพยากรเป็นปัจจัยที่ทำให้มนุษย์มีชีวิตอยู่ได้ เมื่อมนุษย์ทำลายบ้านและปัจจัยในการมีชีวิตอยู่ของตัวเอง มนุษย์ก็ต้องได้รับความเดือดร้อน

ปัญหาสำคัญของความเสื่อมโทรม การลดน้อย จนกระทั่งหมดไปของทรัพยากรบางอย่าง และความเสื่อมโทรมเลวร้าย จนกระทั่งเป็นพิษต่อสิ่งมีชีวิตของสิ่งแวดล้อม เรียกว่า มลพิษ

สาเหตุสำคัญของมลพิษก็เช่นเดียวกันกับความเสื่อมโทรมของทรัพยากร อันได้แก่ การเพิ่มจำนวนของประชากรอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะเมืองใหญ่ เช่น กรุงเทพฯ และปริมณฑล โรงงานอุตสาหกรรม ยานพาหนะ และอุปกรณ์ในการดำรงชีวิตอันเป็นผลมาจากความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี จึงทำให้เกิดปัญหา เช่น น้ำเน่าเสียเกิดจากการทิ้งน้ำใช้แล้วรวมถึงขยะจากบ้านเรือน จากโรงงานอุตสาหกรรม อากาศเสียอันเกิดจากการเผาผลาญของโรงงานอุตสาหกรรม ขวดยานพาหนะที่ใช้ประจำวัน สารพิษตกค้างในอาหารจากการใช้ปุ๋ยเคมีในการปลูกพืชผัก จากภาชนะใส่อาหารจำพวก โฟม พลาสติก เป็นต้น

จากปัญหาทั้งความเสื่อมโทรมของทรัพยากร สภาพแวดล้อมที่เป็นมลพิษเริ่มมีผล กระทบต่อการดำรงอยู่ของสิ่งมีชีวิตทั้งมนุษย์ สัตว์ และพืช ทั้งในระดับเบาบาง และรุนแรงถึงชีวิต และมีแนวโน้มจะรุนแรงยิ่งขึ้นหากไม่ได้รับการแก้ไขทั้งในระยะสั้นและระยะยาว เมื่อมาประมวลสาเหตุของปัญหาทั้งปวงดังกล่าวมาแล้ว ผู้ก่อให้เกิดเหตุดังกล่าว ส่วนใหญ่คือการกระทำของมนุษย์นั่นเอง โดยการกระทำของมนุษย์เกิดจากความไม่รู้ ขาดจิตสำนึก ขาดคุณธรรม จริยธรรมด้านความรับผิดชอบ มีค่านิยมที่ผิด เป็นต้น (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ , 2535)

เมื่อใดก็ตามที่สิ่งแวดล้อมมีสภาพที่ทรุดโทรมลงหรือเกิดความเสียหาย ข่มขู่ส่งผลกระทบต่อโดยตรงต่อมนุษย์และสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งผลกระทบนี้จะมีต่อสุขภาพอนามัยชีวิตและทรัพย์สิน ไม่ด้านใดก็ตามหนึ่งหรือทุกด้าน หรือกล่าวได้ว่าคุณภาพของสิ่งแวดล้อมมีผลกระทบต่อโดยตรงต่อคุณภาพชีวิตของมนุษย์

ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนคือ การที่ป่าไม้ซึ่งเป็นสิ่งแวดล้อมที่มีคุณค่ายิ่งได้ถูกทำลายได้ส่งผลให้เกิดภัยพิบัติหลายอย่างตามมา เช่น ฝนแล้ง น้ำท่วม การชะล้าง การพังทลายของดิน การสูญเสียชีวิตสัตว์ป่า ขาดที่อยู่อาศัย ทำให้เกิดความเสียหายต่อทั้งชีวิตทรัพย์สิน ตลอดจนเศรษฐกิจและสังคมอย่างประมาธค่ามิได้

วิกฤตการณ์ทางสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นทั่วโลก เป็นปัจจัยสำคัญที่กระตุ้นให้ผู้บริหารประเทศและประชาชนหันมาให้ความสนใจ และให้ความสำคัญในการดูแลและรักษาสิ่งแวดล้อมมากยิ่งขึ้น เนื่องจากปัญหาสิ่งแวดล้อมในรูปแบบต่าง ๆ นับวันจะทวีความรุนแรงมากขึ้นตลอดเวลา การทำลายสิ่งแวดล้อมอย่างหนึ่งอาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อมนุษย์เราได้หลายอย่างดังเช่น การตัดไม้ทำลายป่าในประเทศไทย ก่อให้เกิดผลความแปรปรวนของภูมิอากาศ ซึ่งส่งผลให้เกิดอุทกภัย ภัย

แล้ง หรือพายุ เช่น เหตุการณ์น้ำท่วมครั้งใหญ่ในภาคใต้ที่บ้านกระทุง อำเภอพิปูน จังหวัดนครศรีธรรมราชเมื่อเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2531 ทำให้ภูเขาล่มทำลายชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน ความเสียหายที่เกิดขึ้นมีมูลค่ามากกว่า 5,000 ล้านบาท และเหตุการณ์ที่จะต้องจดจำกันไปอีกนานคือ พายุเกย์ ซึ่งพัดเข้าฝั่งที่จังหวัดชุมพร เมื่อวันเสาร์ที่ 4 พฤศจิกายน พ.ศ. 2532 ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ชีวิต ทรัพย์สินของประชาชน และทรัพยากรธรรมชาติอย่างรุนแรง ส่วนภัยแล้งที่เกิดขึ้นเป็นประจำทุกปี ในภาคต่าง ๆ ของประเทศไทยนั้นก็ทวีความรุนแรงเพิ่มขึ้นตลอดเวลา ซึ่งในระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนเมษายน พ.ศ. 2537 ภัยแล้งที่เกิดขึ้นในภาคต่าง ๆ ของประเทศไทยซึ่งนับว่ารุนแรงมากกว่าทุก ๆ ปีที่ผ่านมา (กนก จันทรทอง , 2538) รวมทั้งเหตุการณ์น้ำท่วมใหญ่ในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2538 ที่ก่อให้เกิดความเสียหายกับ 58 จังหวัดของไทย

นอกจากนี้ สภาพสังคมที่เปลี่ยนไปจากสังคมเกษตรกรรมไปเป็นสังคมอุตสาหกรรม เพื่อที่จะอำนวยความสะดวกในการตอบสนองความต้องการของประชาชนให้เพียงพอ กลับก่อให้เกิดผลกระทบที่ตามมาในด้านความร่อยหรอหมดไปของทรัพยากรธรรมชาติประเภทต่าง ๆ และเกิดปัญหามลพิษ ได้แก่ มลพิษทางอากาศ มลพิษทางน้ำ และขยะมูลฝอย เป็นต้น ยิ่งชุมชนใดมีการเติบโตมากขึ้นปัญหามลพิษก็ยิ่งจะมีมากขึ้นเป็นเงาตามตัว ผลกระทบต่อความเป็นอยู่และสุขภาพอนามัยของประชาชนจึงมีเพิ่มขึ้นเช่นเดียวกัน

นับวันปัญหาเหล่านี้จะทวีความรุนแรงมากขึ้นและมีผลกระทบต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชนอย่างมาก อีกทั้งยังเป็นปัญหาที่เกี่ยวกับความเป็นความตาย หรือการอยู่รอดของมนุษย์ สาเหตุสำคัญของปัญหาสิ่งแวดล้อม มีสาเหตุใหญ่ คือ การเพิ่มของจำนวนประชากร การขยายตัวของเมืองและอุตสาหกรรม และการใช้เทคโนโลยีอย่างไม่เหมาะสม (เกษม สนิทวงศ์ ณ อยุธยา , 2521) จากสาเหตุของปัญหาดังกล่าวส่งผลให้ทรัพยากรธรรมชาติร่อยหรอลง เนื่องจากมีการใช้ทรัพยากรกันอย่างไม่ประหยัดและยังก่อให้เกิดภาวะมลพิษ เช่น มลพิษในน้ำ ในอากาศ และทางเสียง เป็นต้น ความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมเหล่านี้ได้ปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจนในปัจจุบันและมีแนวโน้มที่จะทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ

ดังนั้นในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมจึงจำเป็นต้องพัฒนาที่คุณภาพของมนุษย์ที่เป็นต้นเหตุของปัญหา อันได้แก่ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมมนุษย์ให้เป็นไปในด้านการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจัง และวิธีการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมวิธีหนึ่งก็คือ การให้ความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนทั่วไปได้รู้ถึงปัญหาสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ทุกคนได้ตระหนักถึงปัญหาและ

การมีส่วนร่วมในการแก้ไข (ชเรศ ศรีสถิตย์ , 2535) ฉะนั้นการที่จะพัฒนามนุษย์ให้มีประสิทธิภาพ รู้จักแก้ปัญหา และปฏิบัติตนในวิถีทางที่ถูกต้องเหมาะสมนั้น จะต้องเป็นการกระทำอย่างมีระบบ และขั้นตอน นั่นก็คือการจัดการศึกษา เพราะการศึกษาเป็นรากฐานที่สำคัญในการพัฒนามนุษย์ (ฉันทนา พวงเดช , 2537)

จากปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ทวีความรุนแรงขึ้น กรมวิชาการได้ร่วมมือกับองค์การยูเนสโก ปารีส ด้วยการจัดประชุมปฏิบัติการระหว่างวันที่ 11 - 15 มีนาคม 2534 เพื่อวิเคราะห์สถานการณ์สิ่งแวดล้อม และนโยบายทางการศึกษาในประเทศไทย หลังจากนั้นกระทรวงศึกษาธิการจึงได้ประกาศทิศทางและนโยบายสิ่งแวดล้อมศึกษา ด้วยการจัดทำแผนแม่บทโครงการสิ่งแวดล้อมศึกษา (พ.ศ. 2534 - 2539) ขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับแนวนโยบายด้านสิ่งแวดล้อมของรัฐบาล ภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535 - 2539) ทั้งนี้ได้กำหนดเป้าหมายในแผนแม่บทโครงการสิ่งแวดล้อมศึกษาไว้ว่า “เมื่อถึงปี พ.ศ. 2539 นักเรียนทุกคนและประชาชนร้อยละ 60 เกิดความตระหนักในอันที่จะอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อีกทั้งร่วมมือแก้ไขปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อมโดยวิธีการที่ถูกต้องและด้วยความภาคภูมิใจเพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาอันถาวรภาพ”

เพื่อให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าว ได้มีการวางยุทธศาสตร์ไว้ 4 ประการคือ 1.) เลือกปัญหาที่วิกฤตที่สุดด้านสิ่งแวดล้อมในประเทศมาเป็นเนื้อหาในการสอนและรณรงค์ 2.) บูรณาการสิ่งแวดล้อมศึกษาเข้าไปในหลักสูตรที่มีอยู่ทุกชั้น ทุกระดับ ทั้งในระบบและนอกระบบ 3.) เน้นกระบวนการแก้ปัญหาโดยเริ่มจากปัญหาที่ใกล้ตัวไปสู่ปัญหาที่ไกลตัว 4.) มุ่งแก่นิสัยในการปฏิบัติต่อสิ่งแวดล้อมของนักเรียน นักศึกษา และประชาชนทั่วไป (ฉันทนา พวงเดช , 2537)

เนื่องจากเด็กและเยาวชนเป็นพลังสำคัญในการพัฒนาประเทศในอนาคต และเป็นประชากรกลุ่มใหญ่คือ 60 % ของประชากรทั้งประเทศ (สุกัญญา ศิริวนิช , 2526) ที่เป็นทั้งความหวัง ความฝันและกลุ่มพลังอันยิ่งใหญ่ของสังคมในการเสริมสร้างความมั่นคงแข็งแรง และสร้างสรรค์ความเป็นปึกแผ่นให้กับประเทศชาติต่อไปในอนาคต ดังนั้นเยาวชนจึงเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีความหมายต่อประเทศชาติอย่างมากซึ่งสมควรอย่างยิ่งที่สังคมจะต้องให้การทะนุถนอมดูแลเอาใจใส่รวมทั้งเตรียมความพร้อมในทุก ๆ ด้านอย่างดีที่สุดให้กับเยาวชนอยู่ตลอดเวลา การพัฒนาประเทศเพื่อนำไปสู่ความเจริญก้าวหน้าและความผาสุกสมบูรณ์นั้นต้องการปัจจัยและวิธีการมากมายหลายอย่าง แต่การพัฒนาที่ตรงจุดและมีผลอันยาวนาน คือการพัฒนาที่ตัวบุคคล

(ลลิตา ภูวนากร , 2523)

การเตรียมความพร้อมในการพัฒนาให้กับเด็กควรเริ่ม โดยการให้เด็กเข้าใจในปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นรอบ ๆ ตัว ทั้งนี้เพราะสภาพสังคมไทยในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลง ไปอย่างรวดเร็ว เช่น ด้านเศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม รวมทั้งสิ่งแวดล้อม

การแก้ปัญหาจึงควรทำให้ตรงกับเหตุ นั่นคือ การให้ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง ปลูกจิตสำนึกให้เห็นความสำคัญของสิ่งแวดล้อมว่าหากทำลายแล้วจะย้อนกลับมาทำลายมนุษย์อย่างไร ให้เกิดความรัก ห่วงแทน และร่วมมือร่วมใจกัน วิเคราะห์ปัญหาเป็นและหาทางแก้ปัญหาและพัฒนาให้ยืนยาวต่อไปชั่วลูกชั่วหลาน

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ในการจัดทำหลักสูตรประถมศึกษา ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 ซึ่งเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการจึงได้ตระหนักถึงปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม มาตรการแก้ปัญหาในระยะยาวต้องให้ตั้งแต่เยาว์วัยหรือหากเป็นการศึกษาในระบบก็เริ่มตั้งแต่เข้าโรงเรียน โดยจัดหลักสูตรการเรียนการสอนและกิจกรรมปฏิบัติให้สอดคล้องกับวัย เพศ และระดับการศึกษาของแต่ละคน จึงได้มีการนำเอาสิ่งแวดล้อมศึกษาเข้าไปสอดแทรกอยู่ตามกลุ่มวิชาต่าง ๆ และสิ่งแวดล้อมศึกษาในหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ได้สอดแทรกเนื้อหาไว้ในกลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ และส่วนมากบูรณาการอยู่ในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต แม้ในปีพุทธศักราช 2533 ซึ่งมีการปรับปรุงเนื้อหาของหลักสูตรประถมศึกษาใหม่ ก็ได้จัดให้สิ่งแวดล้อมศึกษารวมอยู่ในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตเช่นเดิม (อรพร ชามโสภณ , 2533) โดยมีจุดประสงค์ของกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตคือเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับมนุษย์และสิ่งแวดล้อมในด้านอนามัย ประชากร การเมือง การปกครอง ศาสนา วัฒนธรรม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ โดยมุ่งให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ถึงสภาพปัญหา กระบวนการแก้ปัญหา และสามารถนำประสบการณ์เหล่านี้ไปใช้ประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต

การสอนวิชานี้จึงมุ่งเน้นแนวคิด หลักการ และทักษะในการแสวงหาความรู้และการตัดสินใจเพื่อเลือกประพฤติปฏิบัติในวิถีทางที่เหมาะสม สื่อการเรียนการสอนที่สำคัญ พัฒนาได้รวดเร็ว สะดวกและราคาถูก ส่วนใหญ่จึงอยู่ในรูปของวัสดุสารและสื่อสิ่งพิมพ์ วัสดุสารที่สำคัญอย่างหนึ่งก็คือ หนังสือเสริมประสบการณ์ประเภทนิยาย เพราะจะช่วยให้นักเรียนได้ศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองด้วยวิธีการอ่าน และเป็นการเพิ่มพูนประสบการณ์ ซึ่งประสบการณ์บางอย่าง

นักเรียนไม่อาจพบได้ในชีวิตจริง เพราะมีอุปสรรคเรื่องเวลาและสถานที่ถ้าหากนักเรียนได้รับประสบการณ์จากการอ่านนิตยสารมาช่วยเสริมประสบการณ์จะทำให้นักเรียนเข้าใจสถานการณ์ต่าง ๆ เมื่อประสบปัญหาที่สามารถนำประสบการณ์จากการอ่านมาใช้แก้ปัญหาได้ บุคคลที่ไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนไปได้ มักจะประสบกับปัญหาต่าง ๆ การแก้ไขปัญหของสังคมมีหลายวิธี การให้การศึกษาเป็นแนวทางหนึ่งที่จะทำให้บุคคลในสังคมเป็นคนมีเหตุผล เข้าใจปัญหาได้อย่างถูกต้อง รู้จักคิดอย่างเป็นระบบและรู้จักปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมได้ ซึ่งคุณสมบัติที่กล่าวมาแล้วจะช่วยให้ปัญหาของสังคมลดน้อยลง

ผลจากการประชุมของคณะกรรมการพิจารณาร่างหลักสูตรสิ่งแวดล้อมศึกษาของศูนย์พัฒนาหลักสูตร เมื่อ พ.ศ. 2520 ได้กำหนดหลักการของสิ่งแวดล้อมศึกษาไว้ดังนี้

1. เป็นการศึกษาเพื่อให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจ ปฏิบัติ และส่งเสริมเจตคติและค่านิยมที่ถูกต้อง สามารถตัดสินใจในพฤติกรรมของตนเองเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม นำประสบการณ์ที่ได้จากการเรียนรู้ไปใช้ในการดำรงชีวิตอย่างถูกต้องเหมาะสม

2. เป็นการศึกษาเพื่อให้นักเรียนตระหนักถึงหน้าที่ ความรับผิดชอบต่อพฤติกรรมของตนเองและสังคมในอันที่จะป้องกันและแก้ปัญหาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม รวมทั้งช่วยปรับปรุงสภาพแวดล้อมให้ดีขึ้น และกฎบัตรเบลเกรด (The Belgrade Charter , Connect I No. 1 1976) ซึ่งเป็นโครงร่างของสิ่งแวดล้อมศึกษาของโลก ได้วางจุดมุ่งหมายของสิ่งแวดล้อมไว้โดยมุ่งให้บุคคลและสังคมได้รับสิ่งต่าง ๆ คือ ความตระหนัก (Awareness) ความรู้ (Knowledge) เจตคติ (Attitude) ทักษะ (Skill) ความสามารถในการประเมินผล (Evaluation Abilities) และการมีส่วนร่วม (Participation) ต่อมาการประชุมที่ทมิลิชิ (UNESCO , 1978) ได้เสนอแนะจุดมุ่งหมายของการจัดสิ่งแวดล้อมศึกษาไว้ 5 ประการเหมือนกันแต่ได้มีการลดความสามารถในการประเมินผลลง

R.C. Johnson และ G.R.Medinnus (1969) อธิบายลำดับขั้นของการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กตามแนวคิดของ Jean Piaget ว่าเด็กจะผ่านขั้นตอนการเรียนรู้ ก่อนที่จะพัฒนาไปสู่ความมีวุฒิภาวะทางอารมณ์ ขั้นแรกเด็กจะเรียนรู้ทางสัมผัส ในขั้นแรกนี้เด็กยังไม่รู้จักคิด ขั้นที่ 2 เป็นขั้นอึดอัด เด็กยังไม่รู้จักการเอาใจเขามาใส่ใจเรา ขั้นที่ 3 เด็กจะสร้างแนวคิดเกี่ยวกับรูปธรรมที่สัมผัสได้ ขั้นสุดท้ายเด็กจะบรรลุวุฒิภาวะทางอารมณ์ พัฒนาการคิดอย่างมีระบบ และสามารถสร้างแนวคิดที่เป็นนามธรรมได้ การพัฒนาตามขั้นตอนของ Piaget เด็กจะอาศัยประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมช่วยในการพัฒนาจากขั้นหนึ่งไปสู่อีกขั้นหนึ่ง (โสมนัส สุจริตกุล , 2537)

ดังนั้น การที่เด็กจะพัฒนาจากขั้นหนึ่งไปสู่อีกขั้นหนึ่งได้นั้นจำเป็นต้องอาศัยปัจจัยอื่น ๆ เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ซึ่งสื่อมวลชนก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้และการพัฒนาการของเด็ก ดังที่บุญเลิศ ศุกคติก กล่าวไว้ในการศึกษาเรื่องปัญหาสื่อมวลชนและสิทธิการสื่อสารของเด็ก และเขาวางว่า เด็กทั่วไปใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่กับการอ่านหนังสือพิมพ์ นิตยสาร ฟังวิทยุ ดูโทรทัศน์ และภาพยนตร์ สื่อมวลชนจึงเข้าถึงและมีอิทธิพลต่อเด็กทั้งในการปลูกฝังทัศนคติ ค่านิยม และเสริมสร้างความรู้ ตลอดจนเสริมสร้างทักษะในการดำเนินชีวิต

สื่อมวลชนนั้นมีบทบาทในการเจริญเติบโตของเด็ก มีส่วนในการเสริมสร้างความรู้ ความประพฤติ และปลูกฝังความรู้สึกรักนึกคิดแก่เด็กอย่างมาก ถ้าการพัฒนาในด้านต่าง ๆ เหล่านี้มีความบกพร่องก็จะติดตัวไปยากที่จะเปลี่ยนแปลงจนเติบโตใหญ่ (ลลิตา ชูนากร , 2523) ซึ่งหนังสือและสิ่งพิมพ์ก็จัดเป็นส่วนหนึ่งของสื่อมวลชนด้วยเช่นกัน

จากที่สื่อมวลชนมีอิทธิพลต่อเด็กดังกล่าว การมีสื่อมวลชนที่มีเนื้อหาเหมาะสมสำหรับเด็ก โดยเฉพาะ ข่อมเป็นประโยชน์สำหรับเด็กและสังคมโดยรวม

จากรายงานการสัมมนาเรื่องหนังสืออ่านสำหรับเด็กกลุ่มอายุ 11-16 ปี กรมวิชาการ (2509) ได้กล่าวถึงวิธีการพัฒนาบุคคลที่ดีที่สุด คือการเริ่มพัฒนาเสียตั้งแต่อยู่ในวัยเยาว์ เพื่อพัฒนาให้เป็นบุคคลที่เจริญงอกงามทั้งด้านจิตใจ สติปัญญา ความรู้ ความคิด และวิจารณญาณ อุปกรณ์ที่จะส่งเสริมการพัฒนาบุคคลที่ดีที่สุดอย่างหนึ่งก็คือ นิตยสาร วารสาร หนังสือและสิ่งพิมพ์

สิ่งพิมพ์เป็นสื่อชนิดหนึ่งที่ใช้ในการถ่ายทอดความรู้จากจุดเริ่มต้น และแพร่กระจายออกไปสู่คนจำนวนมาก เป็นระยะเวลาชยาวนานก่อนการใช้สื่อทางด้านโสตทัศนูปกรณ์ หรือสื่อมวลชนชนิดอื่น ๆ นอกจากนั้นสิ่งพิมพ์ยังเป็นสื่อที่เก็บไว้ได้นาน สามารถถ่ายทอดได้ทุกโอกาส โดยไม่จำกัดเวลา และมีราคาถูกอีกด้วย เมื่อเปรียบเทียบกับสื่อการศึกษาชนิดอื่น สิ่งพิมพ์จึงเป็นสื่อที่เหมาะสมที่จะใช้เพื่อการศึกษาอย่างแท้จริง ความรู้และวิทยาการต่าง ๆ จะหยุดไม่สามารถวิวัฒนาการต่อไปได้หากปราศจากหลักฐานความรู้และวิทยาการต่าง ๆ ในอดีตที่ได้บันทึกไว้ให้คนรุ่นหลังได้ศึกษา (สักดา ประจักษ์ศิลป , 2531) สิ่งพิมพ์นั้นอาจออกมาในรูปแบบต่าง ๆ กัน ไม่ว่าจะเป็นหนังสือ นิตยสาร วารสาร จุลสาร หนังสือพิมพ์ โบปปลิว แผ่นพับ หนังสือคู่มือ และโปสเตอร์ เป็นต้น (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช , 2528)

เยาวชนไทยนิยมอ่านหนังสือหลายประเภท ประเภทหนึ่งที่นิยมอ่านกันคือ "นิตยสาร" ดังที่กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2519) อ้างถึงใน กาญจนา ถาวร (2531) ได้ทำการสำรวจความสนใจและรสนิยมในการอ่าน ของเด็กและเยาวชนไทย การสำรวจได้สุ่มตัวอย่างนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลายในกรุงเทพมหานคร นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและปลาย รวมทั้งครูที่ทำหน้าที่บรรณารักษ์ทั่วประเทศ จากผลของการสำรวจปรากฏว่า นักเรียนมัธยมศึกษาอ่านนิตยสารเป็นอันดับที่ 3 เมื่อเปรียบเทียบกับความสนใจในการอ่านหนังสือประเภทอื่นอีก 10 ประเภท พบว่านักเรียนประถมศึกษาตอนปลายชอบอ่านนิตยสารเป็นอันดับที่ 6 แต่แนวโน้มในการอ่านนิตยสารจะเพิ่มขึ้น เมื่อเรียนในระดับมัธยมศึกษา และนิตยสารที่เหมาะสมกับเด็กในด้านความสนใจและความชอบของเด็กวัยนี้ก็คือ นิตยสารประเภทนิตยสารสำหรับเด็ก

นิตยสารมีบทบาทต่อสังคมหลายประการทั้งในด้านการให้ข่าวสาร การให้ความรู้ ความบันเทิง และการบริการธุรกิจ กล่าวได้ว่านอกจากนิตยสารจะให้ความบันเทิงแก่ผู้อ่านแล้วยังทำหน้าที่เป็นแหล่งสารสนเทศสำหรับการดำเนินชีวิต นอกจากนี้บทบาทสำคัญอีกบทบาทหนึ่งของนิตยสารคือถ่ายทอดความรู้และการให้การเรียนรู้ทางสังคมแก่ผู้อ่าน รวีวรรณ ประกอบผล (2530) กล่าวว่า "เนื้อหาอันเป็นความรู้เป็นสิ่งที่ผู้อ่านนิตยสารซึ่งเป็นคนสมัยใหม่ต้องการนิตยสารบางฉบับที่ออกจำหน่ายแก่คนทั่วไปในปัจจุบันได้ทำหน้าที่เสมือน "ครู" สอนความรู้และเทคนิคใหม่ ๆ ในแง่ของการให้การเรียนรู้ทางสังคมนั้น นิตยสารเป็นสื่อที่ถ่ายทอดกิจกรรมทางสังคม ในลักษณะที่สื่อมวลชนอื่นๆ ได้กระทำเช่นกัน บทบาทของนิตยสารคือ บทบาทที่เสริมกับสื่อมวลชนอื่น ๆ ในสังคมปัจจุบัน" ซึ่งสอดคล้องกับ Bernice E. Cullinan ที่ได้กล่าวถึงประโยชน์ของนิตยสารสำหรับเด็กไว้ว่า นิตยสารสำหรับเด็กเป็นสื่อที่ช่วยส่งเสริมการเรียนการสอนในหลักสูตรได้ และเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้เด็กเรียนรู้ถึงแวดลอมต่าง ๆ ได้ดีสามารถที่จะเข้าใจตนเอง และปรับตนให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขได้

นิตยสารมีบทบาทสำคัญก็เพราะนิตยสารเป็นสิ่งพิมพ์ที่เข้าถึงผู้อ่านหาอ่านได้ง่าย ไม่ว่าจะซื้ออ่านเองหรืออ่านตามห้องสมุดก็สะดวก ห้องสมุดทุกแห่งจำเป็นต้องมีนิตยสารเพราะเป็นบริการที่สามารถดึงดูดผู้อ่านให้มาใช้บริการของห้องสมุดได้ดีทีเดียว รัญจวน อินทรกำแหง (2515) กล่าวถึงความสำคัญของนิตยสารที่มีต่อห้องสมุดว่า "นิตยสารเป็นสิ่งพิมพ์ที่มีประโยชน์และจำเป็นอย่างยิ่งที่ห้องสมุดจะขาดเสียไม่ได้ เพราะเป็นสิ่งพิมพ์ที่เพิ่มเติมชีวิตชีวาให้แก่ห้องสมุด เชิญชวนให้คนเข้าห้องสมุดมากขึ้นด้วยพอใจที่จะอ่านเรื่องราวใหม่ ๆ ต่างรส ต่างพรรณนะ ทำให้สามารถก้าวทันกับความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงของสังคมและโลก"

จากการศึกษาขั้นตอนการพัฒนาด้านความคิดของเด็กโดย Piaget ประกอบกับบทสัมภาษณ์ของบรรณาธิการนิตยสารสำหรับเด็ก จากงานวิจัยของ จวีวรรณ กุหาภินันท์ (2527) และมัลลิกา นาถเสวี (2532) ได้กล่าวถึงความสนใจในการอ่านของเด็กวัยเริ่มคิดไว้ว่า ความสนใจในการอ่านของเด็กจะขึ้นอยู่กับหลายปัจจัย เช่น อายุ เพศ ระดับชั้นเรียน และสิ่งแวดล้อม และพบว่าเด็กอายุ 8-11 ปี สนใจในเรื่องเกี่ยวกับ วิทยาศาสตร์ สิ่งแวดล้อม เริ่มเข้าใจปัญหาสังคม และการรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ซึ่งความสนใจเหล่านี้ เด็กจะได้รับการสนองตอบจากสื่อมวลชนเป็นส่วนใหญ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อมวลชนทางสิ่งพิมพ์ประเภทนิตยสาร ซึ่งสอดคล้องกับ สุกัญญา ตีระวนิช (2527) ที่ได้กล่าวถึงสื่อมวลชนที่อาจมีอิทธิพลต่อเด็กในส่วนของนิตยสาร สรุปได้ว่า แม้ว่านิตยสารจะเป็นสื่อเพียงประเภทเดียวที่เข้าถึงเด็กน้อยที่สุด เพราะนิตยสารเป็นสื่อเฉพาะด้าน แต่เด็กส่วนใหญ่มีนิสัยในการเก็บสื่อสิ่งพิมพ์จึงสามารถอ่านซ้ำได้ เมื่อเด็กส่วนใหญ่มีนิสัยในการเก็บสื่อสิ่งพิมพ์เพื่ออ่านซ้ำ สื่อนิตยสารจึงน่าที่จะส่งผลถึงเด็กได้ในระยะยาวรวมทั้งรูปแบบของสื่อสิ่งพิมพ์ทำให้รับสารได้ละเอียด ตามความเร็วที่เหมาะสมกับผู้รับสาร และรับสารได้ตามต้องการ ซึ่งต่างกับโทรทัศน์และวิทยุ ซึ่งต้องอาศัยเครื่องบันทึก ดังนั้น สื่อนิตยสารที่มีเนื้อหาเหมาะสมสำหรับเด็กจึงน่าจะมีประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพของเด็ก ทั้งในการให้ความรู้ การพัฒนาทักษะการอ่านและการเขียน อีกทั้งได้รับความบันเทิงในรูปแบบและเนื้อหาที่เหมาะสมกับวัย

การได้อ่านในเรื่องที่ดึงดูดนำไปสู่การคิดที่ดี คุณค่าและความสำคัญของการอ่านหนังสือ จะมีผลเป็นอย่างมากต่อชีวิตของเด็กและสังคมเพราะการอ่านได้ช่วยให้ได้พบสิ่งแปลก ๆ ใหม่ ๆ ช่วยฝึกคิดวิเคราะห์เรื่องราว เหตุผล เอาแบบอย่าง สอนให้รู้จักแนวความคิด และให้อุทาหรณ์ในการดำรงตนได้ดี นอกจากนี้ การอ่านยังมีความสำคัญต่อการส่งเสริมการพูดและการขยายประสบการณ์ต่าง ๆ ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น (บันลือ พฤกษวัน , 2521) จึงเป็นการสมควรอย่างยิ่งที่จะส่งเสริมการอ่านให้เด็ก เพื่อให้เด็กมีการพัฒนาการทางบุคลิกภาพ สังคม และสติปัญญา การอ่านจะช่วยให้เด็กมีวุฒิภาวะสูงขึ้น และเติบโตเป็นบุคคลที่น่าสนใจ และมีประโยชน์ผู้หนึ่ง การปลูกฝังนิสัยในการอ่านแก่เด็ก จึงเปรียบเสมือนว่าเด็กได้รับสมบัติอันมหาศาล เพราะความรู้ย่อมเป็นทุนในตัวเด็กที่จะแสวงหาความรู้สูงขึ้น ไป (สมาคมนักข่าวและหนังสือแห่งประเทศไทย , 2509) แต่สิ่งที่เราพากันวิตกอยู่คือ เด็กของเราไม่ชอบอ่านหนังสือ หรือไม่รู้จักรับการอ่านหนังสือ รวมทั้งเด็กชอบอ่านหนังสือที่ไม่เหมาะสมกับเด็ก เพื่อแก้ปัญหาเหล่านี้เราก็ควรจะช่วยกันจัดทำและจัดหาหนังสือสำหรับเด็กโดยเฉพาะ ให้เพียงพอสำหรับเด็ก หนังสือสำหรับเด็กนั้น หมายถึง ที่เหมาะสมกับ

ความสนใจและความต้องการของเด็ก ฉะนั้นการจัดทำหนังสืออ่านสำหรับเด็กจึงต้องคำนึงถึงความสนใจในการอ่านของเด็กด้วยเนื่องจากความสนใจของเด็กมีบทบาทสำคัญที่จะจูงใจให้เด็กอ่าน

การที่เด็กจะสามารถมีความรู้ มีการพัฒนาทักษะการอ่านและการเขียนต่าง ๆ ได้ นั้น ต้องอาศัยการรับรู้เป็นสื่อกลางที่สำคัญ (Bruner , 1966) ที่ทำให้เกิดประสบการณ์และเป็นเครื่องนำความรู้เข้าสู่สมอง ให้เกิดความคิดรวบยอด การให้การศึกษาแก่เด็กจะทำให้เด็กมีพัฒนาการทางด้าน การรับรู้ได้ดีขึ้นถ้าใช้วิธีการสื่อความหมายตามความคิดที่เหมาะสม ดังนั้นถ้าหากมีการจัดกิจกรรมการอ่านที่เหมาะสมกับความสนใจและวัยของเด็กแล้วเด็กก็สามารถที่จะพัฒนาด้านการรับรู้ได้ดีขึ้นด้วย

พัฒนาการด้านการรับรู้ทางสายตามีความสัมพันธ์กับการอ่าน คือ เด็กที่สามารถมองเห็นรูปร่างส่วนรวมของภาพจะเป็นผู้ที่มีความสามารถในการอ่านสูง (Jean T. Goins , 1958) การรับรู้ทางสายตานั้นมีพัฒนาการตั้งแต่แรกเกิด เมื่อเด็กโตขึ้นพัฒนาการทางการรับรู้ทางสายตาจะเพิ่มขึ้นจากการวิจัยของเพียเจต์และอินสเลเตอร์ (1970) พบว่า การมองเห็นภาพตามสัดส่วนและระยะทางเท่าที่ตาเห็นของเด็กยังไม่สมบูรณ์จนกว่าจะมีอายุประมาณ 8 ปี

จากวัยของเด็กที่ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับความสนใจในการอ่านเรื่องเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม พบว่าจะอยู่ในช่วงอายุ 8 - 11 ปี ถ้าเป็นการศึกษาในชั้นเรียนเด็กจะอยู่ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 - 6 ซึ่งในระดับชั้นนี้ได้มีการบรรจุเนื้อหาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมไว้ในหลักสูตรด้วยซึ่งการจัดการเรียนการสอนในระดับชั้นประถมศึกษา ตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง 2533) ได้จัดไว้ในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตซึ่งเป็นกลุ่มประสบการณ์ที่ว่าด้วยกระบวนการแก้ปัญหาของชีวิตและสังคม ได้กล่าวถึงปัญหาและความต้องการของมนุษย์ในด้านต่าง ๆ เพื่อให้การดำรงชีวิตอยู่มีการดำเนินชีวิตที่ดี โดยกลุ่มประสบการณ์นี้จะช่วยให้นักเรียนเข้าใจปัญหาและความต้องการของชีวิตดีขึ้น ธรรมชาติของวิชานี้จึงเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ เนื่องจากเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและสังคม ซึ่งเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา บุคคลที่ไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมจึงมักประสบปัญหา ซึ่งจะรวมถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและทางสังคม

ในปัจจุบัน มีนิตยสารหลายฉบับในท้องตลาดมีรูปแบบที่แตกต่างกัน เพราะรูปแบบของนิตยสาร ไม่มีกฎเกณฑ์แน่นอน (โสมนัส สุจริตกุล , 2537) ทั้งนี้จะขึ้นอยู่กับเนื้อหาสาระของ

นิตยสาร รูปแบบนิตยสารจะเป็นแนวของความคิดที่เกี่ยวกับการบรรณาธิกรณัในระยะเวลา รูปแบบของนิตยสารจะเป็นตัวกำหนดเนื้อหาที่จะเสนอในนิตยสารและจะแยกประเภทของนิตยสารให้เด่นชัดในสายตาของผู้อ่าน รูปแบบของนิตยสารจะต้องมีการตกลงกันระหว่างเจ้าของ ผู้พิมพ์ ผู้โฆษณา และกองบรรณาธิกรณั การจะทำให้นิตยสารประสบความสำเร็จ รูปแบบของนิตยสารจะต้องได้รับความสนใจและดึงดูดใจผู้อ่านให้ซื้อนิตยสาร เพื่อติดตามเนื้อหาซึ่งจะต้องมีความต่อเนื่องในแต่ละฉบับ

จากนิตยสารที่มีการนำเสนอเนื้อหาในรูปแบบต่าง ๆ กัน บางฉบับมีการเสนอเนื้อหาที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ของระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลายไว้อย่างน่าสนใจ ซึ่งครูและผู้ปกครอง ควรจะได้มีการนำประโยชน์ในส่วนนี้ของนิตยสารมาใช้ช่วยเสริมในกระบวนการเรียนของเด็ก เพราะธรรมชาติของเด็กมักจะชอบภาพที่มีสีสันสวยงาม มีการ์ตูนที่ทำให้เข้าใจได้ง่าย ซึ่งรูปแบบดังกล่าวมีในนิตยสารสำหรับเด็ก จึงเป็นธรรมดาที่เด็กจะชอบอ่านนิตยสารเหล่านี้ นอกจากการที่มีสีสันสวยงาม การ์ตูนที่สนุกสนาน เด็กจะได้รับรู้เรื่องราวที่เหมาะสมกับวัยของเขาอีกด้วย ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นถึงความสำคัญ และประโยชน์ที่จะเกิดจากการวิเคราะห์รูปแบบและเนื้อหาที่นำเสนอในนิตยสารสำหรับเด็กเนื่องจากวิธีการวิเคราะห์เนื้อหานั้นสามารถทำการศึกษาเนื้อหาของสื่อได้โดยเป็นกลาง ช่วยแจกแจงแนวคิด สาระ ที่ปรากฏในเนื้อหา ได้ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ความหมายที่ตีความออกมาปราศจากอคติ และวิเคราะห์รูปแบบการนำเสนอและเนื้อหาสิ่งแวดล้อมศึกษา ที่ปรากฏในนิตยสารสำหรับเด็ก เป็นแนวทางสำหรับผู้ผลิตนิตยสารดังกล่าวมาใช้ในการปรับปรุงนิตยสาร ให้มีความน่าสนใจยิ่งขึ้น ประกอบกับจากการศึกษาความคิดเห็นของเด็กในวัยนี้ทำให้ทราบถึงสิ่งที่เด็กต้องการจากนิตยสารสำหรับเด็ก ซึ่งผลที่ได้ย่อมเป็นประโยชน์และเป็นแนวทางแก่ผู้ประกอบการเกี่ยวกับนิตยสาร ได้นำผลไปใช้ในการปรับปรุงนิตยสารของคนเพื่อเป็นการส่งเสริมให้เด็กมีนิสัยรักการอ่านเพราะเด็กจะได้่านนิตยสารที่ตรงกับความต้องการและจะเป็นประโยชน์ต่อตัวเด็กในการเพิ่มพูนความรู้เกี่ยวกับวิชาที่เรียนในหลักสูตรได้เป็นอย่างดี

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์รูปแบบการนำเสนอสิ่งแวดล้อมศึกษา ที่ปรากฏในนิตยสารสำหรับเด็ก
2. เพื่อวิเคราะห์เนื้อหาสิ่งแวดล้อมศึกษา ที่ปรากฏในนิตยสารสำหรับเด็ก

3. เพื่อสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 - 6 เกี่ยวกับรูปแบบการนำเสนอและเนื้อหาสิ่งแวดล้อมศึกษา ในนิตยสารสำหรับเด็ก

ขอบเขตของการวิจัย

1. นิตยสารที่ใช้วิเคราะห์เป็นนิตยสารสำหรับเด็กที่พิมพ์จำหน่ายตั้งแต่เดือนมีนาคม 2537 ถึงเดือน กุมภาพันธ์ 2538 จำนวนทั้งสิ้น 82 เล่ม
2. การวิจัยครั้งนี้วิเคราะห์รูปแบบการนำเสนอในนิตยสารสำหรับเด็กในเรื่องของ ตัวอักษร ภาพประกอบ และรูปเล่ม
3. การวิจัยครั้งนี้ทำการวิเคราะห์เนื้อหาสิ่งแวดล้อมศึกษาในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 - 6 ตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)
4. ประชากรที่ใช้ในการสอบถามความคิดเห็น เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 - 6 ในสังกัดกรุงเทพมหานคร

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

รูปแบบ หมายถึง ลักษณะทางกายภาพของนิตยสารสำหรับเด็ก ซึ่งมีองค์ประกอบสำคัญคือตัวอักษร ภาพประกอบ และรูปเล่มของนิตยสาร

การวิเคราะห์รูปแบบ หมายถึง วิธีการที่ใช้ในการแจกแจงลักษณะทางกายภาพของนิตยสารสำหรับเด็ก ซึ่งได้แก่การแจกแจงตัวอักษร ภาพประกอบ และรูปเล่มของนิตยสาร โดยวิธีจัดประเภทและวัดความถี่

การนำเสนอ หมายถึง วิธีการแสดงเนื้อหาในเล่ม

รูปแบบการนำเสนอ หมายถึง วิธีการแสดงเนื้อหาในนิตยสารสำหรับเด็ก ซึ่งมีองค์ประกอบสำคัญคือตัวอักษร ภาพประกอบ และรูปเล่มของนิตยสาร

เนื้อหา หมายถึง เรื่องที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมศึกษา

การวิเคราะห์เนื้อหา หมายถึง วิธีการที่ใช้ในการแจกแจงเนื้อหาสิ่งแวดล้อมศึกษาที่ปรากฏในนิตยสารสำหรับเด็ก โดยวิธีการจัดประเภทและวัดความถี่

คอลัมน์ หมายถึง การแยกส่วนของเนื้อหาและรูปแบบให้เป็นหมวดหมู่ เพื่อความสะดวกในการอ่าน

นิตยสารสำหรับเด็ก หมายถึง นิตยสารที่มีกลุ่มเป้าหมายเป็นเด็กอายุ 4 ปีขึ้นไปซึ่งในการศึกษาค้นคว้านี้หมายถึงเฉพาะนิตยสารสวนเด็ก ไคโนสาร ชัยพฤกษ์การ์ตูน เสียงเด็ก Go Genius และสุโลกกว้าง

หลักสูตรประถมศึกษา หมายถึง เนื้อหาสิ่งแวดล้อมศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 - 6 ตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) และได้ผ่านการตรวจจากผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการ ที่มีความรู้ ประสบการณ์ในการจัดทำหลักสูตร

สิ่งแวดล้อมศึกษา หมายถึง เรื่องเกี่ยวกับตัวเรา พืช สัตว์ สิ่งแวดล้อมทางสังคม สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรม แรงบันดาลใจ ความกต/คัน สารเคมี และประชากรศึกษา

ประโยชน์ของการวิจัย

1. ได้ทราบรูปแบบการนำเสนอสิ่งแวดล้อมศึกษา ที่ปรากฏในนิตยสารสำหรับเด็ก
2. ได้ทราบเนื้อหาสิ่งแวดล้อมศึกษา ที่ปรากฏในนิตยสารสำหรับเด็ก
3. ได้ทราบความชอบและความต้องการของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 - 6 เกี่ยวกับรูปแบบการนำเสนอและเนื้อหาสิ่งแวดล้อมศึกษาในนิตยสารสำหรับเด็ก
4. เป็นแนวทางและเป็นแรงกระตุ้นแก่สำนักพิมพ์ ผู้ผลิตนิตยสารสำหรับเด็ก ที่เกี่ยวข้อง กับกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตในการแก้ไข ปรับปรุง และเพิ่มเติมเนื้อหาความรู้สิ่งแวดล้อม

ในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตที่ปรากฏในนิตยสารของคุณ ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับเนื้อหาสิ่งแวดล้อมในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตแก่ผู้อ่าน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย